

*Н. А. Сіцінський,
к. держ. упр., головний науковий співробітник Інституту підготовки кадрів,
Державна служба зайнятості України, м. Київ*

DOI: 10.32702/2306-6814.2019.3.86

ЕКСПЕРТНИЙ АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІЙ СФЕРІ

N. Sitsinskiy,
Candidate of sciences in public administration, Ph.D.,
Chief Scientist Ukrainian State Employment Service Training Institute, Kyiv

EXPERT ANALYSIS OF RESULTS OF SOCIOLOGICAL RESEARCH ON IMPLEMENTATION
OF THE POLICY OF NATIONAL SECURITY OF UKRAINE IN FOREIGN POLITICAL SECTOR

У статті зазначено, що для виконання стратегічного завдання, яке стоїть перед органами державної влади, необхідно перш за все провести експертний аналіз результатів соціологічного дослідження, щодо питань, які є найбільш актуальними для реалізації політики національної безпеки України в зовнішньополітичній сфері. Наголошено, що одним із основних завдань наукової роботи є визначення рівня ефективності формування та реалізації державної політики забезпечення національної безпеки України в зовнішньополітичній сфері. Запропоновано перелік питань для складання анкети соціологічного опитування та проведення експертної оцінки з питань забезпечення національної безпеки України в зовнішньополітичній сфері. Проведено соціологічне опитування державних службовців за блоками питань згрупованих за стратегічними напрямками політики національної безпеки України в зовнішньополітичній сфері, яке мало на меті визначення актуальних проблем системи державного управління забезпеченням національної безпеки України в зовнішньополітичній сфері; розкриття пріоритетних завдань реалізації державної політики забезпечення національної безпеки і оборони. Запропоновано найбільш доцільні заходи протидії викликам та загрозам національній безпеці України в зовнішньополітичній сфері та перспективні шляхи і напрями формування та реалізації державної політики національної безпеки в зовнішньополітичній сфері; встановити вагомості і суттєві взаємозв'язки між досліджуваними показниками та комплексні фактори впливу на окремі складові формування та реалізації державної політики національної безпеки України.

The article states that in order to carry out a strategic task facing public authorities, it is necessary first of all to conduct an expert analysis of the results of sociological research on the issues that are most relevant for the implementation of the policy of national security of Ukraine in the foreign policy sphere. It is emphasized that one of the main tasks of our work is to determine the level of effectiveness of the formation and implementation of the state policy of ensuring the national security of Ukraine in the foreign policy sphere. The list of questions for the compilation of the questionnaire of the sociological survey and the expert evaluation on the issues of ensuring the national security of Ukraine in the foreign policy sphere are proposed. A sociological survey of civil servants was conducted on the blocks of questions grouped under the strategic directions of the policy of national security of Ukraine in the foreign policy sphere, which aimed at identifying topical problems of the state administration system in ensuring the national security of Ukraine in the foreign policy sphere; disclosing the priority tasks of implementing the state policy of ensuring national security and defense. The most expedient measures to counter the challenges and threats to Ukraine's national security in the foreign policy sphere and the prospective ways and directions of the formation and implementation of the state policy of national security in the foreign policy sphere are proposed; to establish the significant and significant interrelations between the investigated indicators and the complex factors of influence on separate components of the formation and implementation of the state policy of national security of Ukraine. The analysis of the values of the coefficients of correlation "Tau Kendalla" allows us to establish the existence of significantly significant and high correlation dependencies, primarily between measures to restore the territorial integrity of the Ukrainian state within the internationally recognized state border of Ukraine, rule of law throughout its territory, on the one hand, and measures aimed at securing a common the security and defense policy

with the countries of Europe, the introduction of a visa-free regime, the gradual integration of Ukraine's economy into the EU internal market, harmonization of Ukrainian legislation with EU legislation and measures aimed at creating a single regulatory space in the vast majority of sectors of the economy and public life of Ukraine.

Ключові слова: політика національної безпеки, система забезпечення національної безпеки, виклики та загрози національній безпеці України в зовнішньополітичній сфері, соціологічне опитування.

Key words: the state policy of national security, the system of ensuring national security, the challenges and threats to the national security of Ukraine in the foreign policy sphere, sociological survey.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Академік НАН України В.П. Горбулін, зазначив: "Забезпечення національної безпеки, що розуміється як стан захищеності суспільних цінностей та інтересів особи, суспільства і держави — провідна функція держави за будь-яких часів і будь-яких режимів. Без вирішення цих завдань у багатьох втрачається сенс у діяльності за іншими напрямками державної політики [9].

Так, у Стратегії сталого розвитку "Україна — 2020", яка визначає мету, вектори руху, дорожню карту, першочергові пріоритети та індикатори належних оборонних, соціально-економічних, організаційних, політико-правових умов становлення та розвитку України, також робиться наголос на необхідності реформи системи національної безпеки і оборони України.

Головна мета реформи системи національної безпеки і оборони України — підвищення обороноздатності держави, реформування Збройних Сил України та інших військових формувань України відповідно до сучасних вимог та з урахуванням досвіду, набутого у ході антитерористичної операції, а також розвиток оборонно-промислового комплексу для максимального задоволення потреб армії [10].

Отже, для виконання стратегічного завдання яке стоїть перед органами державної влади, необхідно перш за все провести експертний аналіз результатів соціологічного дослідження щодо питань, які є найбільш актуальними для реалізації політики національної безпеки України в зовнішньополітичній сфері.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що дослідженню процесів реформування державного управління та системи забезпечення національної безпеки України в зовнішньополітичній сфері присвячені роботи дослідників: В.П. Горбуліна, І.А. Грицяка, А.Б. Качинського, В.А. Ліпкана, В.М. Телелима, В.І. Почепцова, А.А. Падеріна, Г.М. Перепелиці, Т.С. Стародуб, Г.П. Ситника, А.І. Семенченка, А.С. Сіцінського, О.М. Суходолі, І.А. Храбана, Л.Д. Чекаленко, В.О. Чалого та ін.

Заслугують на увагу проведені соціологічні дослідження про стан та перспективи формування та реалізації державної політики національної безпеки України в Національному інституті стратегічних досліджень, Українському центрі економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова, Національній академії державного управління при Президентові України та ін.

Водночас наукові публікації, що пов'язані із питаннями експертного аналізу результатів соціологічного

дослідження щодо реалізації політики національної безпеки України в зовнішньополітичній сфері, практично відсутні, що обумовлює необхідність у проведенні подальших наукових пошуків з цієї проблематики.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є проведення експертного аналізу результатів соціологічного дослідження щодо реалізації політики національної безпеки України в зовнішньополітичній сфері.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

У нашому дослідженні, із урахуванням вимог науково-методичної літератури [1—8], було проведено соціологічне опитування державних службовців за блоками питань згрупованих за стратегічними напрямками політики національної безпеки України в зовнішньополітичній сфері.

Отже, перше питання соціологічного дослідження полягало у визначенні проблемних питань функціонування системи державного управління забезпеченням національної безпеки України у зовнішньополітичній сфері в умовах військової агресії Росії проти України, до яких віднесено: недосконалість національної законодавчої та нормативно-правової бази щодо забезпечення національної безпеки України в зовнішньополітичній сфері; наявність некваліфікованих керівних кадрів в органах виконавчої влади, дипломатичних представництвах України в іноземних державах та при міжнародних організаціях; відсутність люстрації в Міністерстві закордонних справ України; низька ефективність правових, політичних, військових та дипломатичних механізмів прийняття та виконання рішень у сфері забезпечення національної безпеки України в зовнішньополітичній сфері; відсутність чіткої координації і взаємодії органів державної влади України щодо питань забезпечення національної безпеки в зовнішньополітичній сфері в умовах військової агресії Росії проти України; недостатня ефективність діяльності профільних та загальної компетенції органів державної влади, які мають компетенції у цій сфері; низький рівень ефективності стратегічного планування та кризового управління щодо забезпечення національної безпеки в зовнішньополітичній сфері; відсутність дієвого контролю за виконанням актів та доручень Президента України з питань забезпечення національної безпеки в зовнішньополітичній сфері; недостатня ефективність упровадження дієвого демократичного цивільного контролю над сектором безпеки і оборони України; недостатнє залучення недержавних організацій та громадськості (волонтерів) до систематичних і неупереджених політико-дипломатичних за-

ходів з актуальних питань забезпечення національної безпеки України в зовнішньополітичній сфері; низька ефективність боротьби з корупцією; недостатня ефективність роботи спеціальних підрозділів внутрішньої безпеки сектору безпеки і оборони України щодо виявлення шпигунів та зрадників в органах державного військового управління.

Високий коефіцієнт конкордації Кендалла (0,83737) свідчить про високий рівень узгодженості відповідей респондентів за цим розділом анкети.

Відсотковий розподіл негативних і позитивних відповідей респондентів та аналіз значень Q критерія свідчать, що достовірно переважна більшість експертів визнали вагомо значущими вісім із дванадцяти досліджуваних проблем, за трьома із дванадцяти було отримано достовірну більшість негативних відповідей, і за однією із дванадцяти негативні і позитивні відповіді респондентів не мали достовірно значущої різниці за Q критерієм.

Подальше впорядкування суттєвих проблем системи державного управління забезпеченням національної безпеки України в зовнішньополітичній сфері за ранговою значущістю встановило їх наступний розподіл: низька ефективність боротьби з корупцією (1 місце в рейтингу, 28,3 бали); відсутність чіткої координації і взаємодії органів державної влади України щодо питань забезпечення національної безпеки в зовнішньополітичній сфері в умовах військової агресії Росії проти України (2 місце в рейтингу, 19,4 бали); низька ефективність правових, політичних, військових та дипломатичних механізмів прийняття та виконання рішень у сфері забезпечення національної безпеки України в зовнішньополітичній сфері (3 місце в рейтингу, 18,3 бали).

Найменш значущими проблемами на думку експертів є: недостатнє залучення недержавних організацій та громадськості (волонтерів) до систематичних і неупереджених політико-дипломатичних заходів з актуальних питань забезпечення національної безпеки України в зовнішньополітичній сфері (12 місце в рейтингу, 3,4 бали); відсутність дієвого контролю за виконанням актів та доручень Президента України з питань забезпечення національної безпеки в зовнішньополітичній сфері (11 місце в рейтингу, 7,1 бали); відсутність люстрації в Міністерстві закордонних справ України (10 місце в рейтингу, 8,2 бали).

Проведений кореляційний аналіз встановив наявність великої кількості достовірно значущих коефіцієнтів кореляції між досліджуваними показниками, що зумовлює доцільність проведення їх систематизації за допомогою факторного аналізу.

Високе значення критерію адекватності вибірки (КМО=0,818) свідчить, що вибірка є придатною для проведення факторного аналізу. Проведений факторний аналіз дозволив виокремити три фактори вагомого впливу на ефективність забезпечення системою державного управління національної безпеки України в зовнішньополітичній сфері з загальною накопиченою дисперсією 59,2%.

Перший фактор із внеском до загальної дисперсії 22,5% становлять наступні компоненти, які впорядковані за факторними навантаженнями: відсутність чіткої координації і взаємодії органів державної влади Украї-

ни щодо питань забезпечення національної безпеки в зовнішньополітичній сфері в умовах військової агресії Росії проти України (0,819); недостатня ефективність діяльності профільних та загальної компетенції органів державної влади (0,686); низька ефективність правових, політичних, військових та дипломатичних механізмів прийняття та виконання рішень у сфері забезпечення національної безпеки України в зовнішньополітичній сфері (0,618); низька ефективність боротьби з корупцією (0,596); наявність некваліфікованих керівних кадрів в органах виконавчої влади, дипломатичних представництвах України в іноземних державах та при міжнародних організаціях (0,541).

Другий фактор із пояснюваною дисперсією у 19,3% утворили наступні компоненти: недостатня ефективність упровадження дієвого демократичного цивільного контролю над сектором безпеки і оборони України (0,814); недостатнє залучення недержавних організацій та громадськості (волонтерів) до систематичних і неупереджених політико-дипломатичних заходів з актуальних питань забезпечення національної безпеки України в зовнішньополітичній сфері (0,712); низький рівень ефективності стратегічного планування та кризового управління щодо забезпечення національної безпеки в зовнішньополітичній сфері (0,592); недостатня ефективність роботи спеціальних підрозділів внутрішньої безпеки сектору безпеки і оборони України щодо виявлення шпигунів та зрадників в органах державного військового управління (0,557).

До третього фактору увійшли наступні компоненти з сукупною пояснюваною дисперсією 17,3%, а саме: відсутність люстрації в Міністерстві закордонних справ України (0,745); відсутність дієвого контролю за виконанням актів та доручень Президента України з питань забезпечення національної безпеки в зовнішньополітичній сфері (0,707); недосконалість національної законодавчої та нормативно-правової бази щодо забезпечення національної безпеки України в зовнішньополітичній сфері (0,656).

Таким чином, перший та провідний фактор, що зумовлює ефективність системи державного управління забезпеченням національної безпеки України в зовнішньополітичній сфері доцільно класифікувати як реалізаційно-забезпечувальний, адже низька кваліфікація кадрів у відповідних органах державної влади (кадрове забезпечення) значною мірою обумовлює низьку ефективність діяльності системи державного управління в цілому (реалізаційний блок), і зокрема боротьбу із корупцією, механізмів прийняття і виконання рішень, унеможлиблює чітку координацію і взаємодію органів державної влади України щодо питань забезпечення національної безпеки в зовнішньополітичній сфері в умовах військової агресії Росії проти України.

Наступне питання соціологічного дослідження полягає у визначенні пріоритетних завдань щодо реалізації державної політики забезпечення національної безпеки і оборони України, до яких віднесено: мінімізації загроз державному суверенітету; відновлення територіальної цілісності України в межах міжнародно визнаного державного кордону України; реалізації її політичних, торговельно-економічних та інших національних інтересів, гарантування мирного майбутнього України

як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави; забезпечення інтеграції України до Європейського Союзу; формування умов до вступу в НАТО.

Достатньо високе значення коефіцієнту конкордації (0,64800) свідчить про узгодженість експертних оцінок висловлених респондентами. Відсотковий розподіл відповідей дозволяє констатувати, що усі завдання на думку достовірної більшості респондентів є актуальними і важливими, адже за усіма пунктами цього розділу анкети значення Q критерію переконливо свідчить про достовірну більшість позитивних відповідей, і який відповідно до загальних позитивних відповідей 79,2% проти 20,8% негативних, становить 36,319. Відповідне рейтингове ранжування дозволило їх впорядкувати згідно пріоритетності, а саме: відновлення територіальної цілісності України в межах міжнародно визнаного державного кордону України (1 місце в рейтингу, 31,7 бали); реалізації її політичних, торговельно-економічних та інших національних інтересів, гарантування мирного майбутнього України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави (2 місце в рейтингу, 29,3 бали); мінімізації загроз державному суверенітету (3 місце в рейтингу, 26,7 бали).

Також слід відзначити, що на думку респондентів завдання щодо інтеграції України до Європейського Союзу (19,2 бали) та вступ до НАТО (17,6 бали) за пріоритетністю є значно нижчими. Слід наголосити, що така узгодженість підтверджується наявністю достовірно значущих коефіцієнтів кореляції "тау Кендалла" (1,000, $p < 0,05$) між завданнями мінімізації загроз державному суверенітету, відновлення територіальної цілісності України в межах міжнародно визнаного державного кордону України та реалізації її політичних, торговельно-економічних та інших національних інтересів, гарантування мирного майбутнього України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави, які доцільно об'єднати в один стратегічний блок цілей реалізації державної політики забезпечення національної безпеки і оборони України.

Результати тесту Kaiser-Meyer-Olkin свідчать, що вибірка є адекватною для проведення факторного аналізу (КМО=0,711). Проведений факторний аналіз виявив один фактор із загальною накопиченою дисперсією 49,4%, в який увійшли чотири з п'яти досліджуваних компонентів впорядковані нами за факторними навантаженнями: забезпечення інтеграції України до Європейського Союзу (0,824); відновлення територіальної цілісності України в межах міжнародно визнаного державного кордону України (0,739); формування умов до вступу в НАТО (0,698); реалізація політичних, торговельно-економічних та інших національних інтересів, гарантування мирного майбутнього України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави (0,621). Слід відзначити, що згідно з факторними навантаженнями пріоритетність реалізації завдання щодо інтеграції України до Європейського Союзу може гарантувати і реалізацію наступних, а саме вступу до НАТО, реалізацію мирного майбутнього України та відновлення її державного кордону.

Наступне питання соціологічного дослідження полягає у визначенні змісту найбільш доцільних заходів

протидії викликам і загрозам національній безпеці України в зовнішньополітичній сфері, до яких віднесено: формування сприятливих політичних передумов, що досягатимуться мирними, заснованими на принципах міжнародного права, засобами; відновлення територіальної цілісності Української держави в межах міжнародно визнаного державного кордону України, верховенства права на всій її території; спільна політика безпеки та оборони з країнами Європи, запровадження безвізового режиму, поступова інтеграція економіки України до внутрішнього ринку ЄС, гармонізація законодавства України із законодавством ЄС та створення єдиного нормативного простору в переважній більшості секторів економіки і суспільного життя України; формування ефективної системи гарантій національної безпеки шляхом побудови нової системи забезпечення національної безпеки, яка спиратиметься на власні військові та економічні можливості; поглиблення співробітництва України з НАТО; поглиблення стратегічного партнерства зі Сполученими Штатами Америки; поглиблення відносин стратегічного партнерства із Республікою Польща; розширення співробітництва з Великою Британією, Канадою, Австралією, Японією, Литвою, Латвією, Естонією, Швецією, Румунією, Словаччиною, Молдовою — країнами, яких Україна вважає своїми союзниками на міжнародній арені; розвиток партнерства з Німеччиною і Францією — впливовими державами-членами ЄС і НАТО, які надають вагому допомогу Україні для прискорення реалізації демократичних реформ та швидшої імплементації Угоди про асоціацію з ЄС; розширення співробітництва з країнами Вишеградської групи (Польщею, Чехією, Словаччиною, Угорщиною) як важливий зовнішньополітичний напрям у контексті зміцнення стабільності та безпеки в регіоні Центральної Європи; налагодження відносин з Росією, заснованому на принципах добросусідства, рівноправ'я та взаємної поваги до суверенітету і територіальної цілісності України, за умов повернення Росії у відносинах з Україною в міжнародно-правове поле, виведення російських військових підрозділів з окупованих нею територій України, відшкодування завданих втрат та відновлення територіальної цілісності України.

За результатами конкордації Кендалла узгодженість експертних висловлювань є достатньою (0,65556).

Так відсотковий розподіл відповідей респондентів свідчить, що одинадцять із дванадцяти заходів протидії викликам і загрозам достовірно більшістю респондентів визнано актуальними і доцільними, лише заходи щодо налагодження відносин з Росією, заснованому на принципах добросусідства, рівноправ'я та взаємної поваги до суверенітету і територіальної цілісності України, за умов повернення Росії у відносинах з Україною в міжнародно-правове поле, виведення російських військових підрозділів з окупованих нею територій України, відшкодування завданих втрат та відновлення територіальної цілісності України не знайшли одностайного ціннісного визначення, адже 51,9% респондентів вважають їх за доцільні (відповіді "так"), а 48,1% респондентів висловили негативне ставлення (відповіді "ні") (значення Q критерія становить 0,838).

Загальне значення Q критерія за усіма пунктами цих розділів анкети становить 38,996, що свідчить про дос-

товірну більшість позитивних відповідей, яка становить 72,3% проти 27,7% негативних. Рейтингове впорядкування заходів дозволило визначити їх значущість, а саме: відновлення територіальної цілісності Української держави в межах міжнародно визнаного державного кордону України, верховенства права на всій її території (1 місце в рейтингу, 29,5 бали); формування ефективної системи гарантій національної безпеки шляхом побудови нової системи забезпечення національної безпеки, яка спиратиметься на власні військові та економічні можливості (2 місце в рейтингу, 26,7 бали); спільна політика безпеки та оборони з країнами Європи, запровадження безвізового режиму, поступова інтеграція економіки України до внутрішнього ринку ЄС, гармонізація законодавства України із законодавством ЄС та створення єдиного нормативного простору в переважній більшості секторів економіки і суспільного життя України (3 місце в рейтингу, 22,7 бали). Менш пріоритетними є наступні заходи: налагодження відносин з Росією, заснованому на принципах добросусідства, рівноправ'я та взаємної поваги до суверенітету і територіальної цілісності України, за умов повернення Росії у відносинах з Україною в міжнародно-правове поле, виведення російських військових підрозділів з окупованих нею територій України, відшкодування завданих втрат та відновлення територіальної цілісності України (12 місце в рейтингу, 12,4 бали); поглиблення стратегічного партнерства зі Сполученими Штатами Америки (11 місце в рейтингу, 14,0 балів); поглиблення відносин стратегічного партнерства із Республікою Польща (10 місце в рейтингу, 17,3 бали).

Аналіз значень коефіцієнтів кореляції "тау Кендалла" дозволяє констатувати наявність достовірно значущих і високих кореляційних залежностей в першу чергу між заходами відновлення територіальної цілісності Української держави в межах міжнародно визнаного державного кордону України, верховенства права на всій її території з одного боку та заходами спрямованими на забезпечення спільної політики безпеки та оборони з країнами Європи, запровадженням безвізового режиму, поступової інтеграції економіки України до внутрішнього ринку ЄС, гармонізації законодавства України із законодавством ЄС та заходами спрямованими на створення єдиного нормативного простору в переважній більшості секторів економіки і суспільного життя України, формування ефективної системи гарантій національної безпеки шляхом побудови нової системи забезпечення національної безпеки, яка спиратиметься на власні військові та економічні можливості з другого.

Значення критерію адекватності вибірки до проведення факторного аналізу є високим (КМО=0,828). У результаті проведеного факторного аналізу було отримано три фактори із загальною пояснюваною дисперсією у 69,2%.

Перший фактор із внеском до сукупної дисперсії в 32,2% увійшли наступні заходи: поглиблення стратегічного партнерства зі Сполученими Штатами Америки (0,809); розвиток партнерства з Німеччиною і Францією — впливовими державами — членами ЄС і НАТО, які надають вагомому допомогу Україні для прискорення реалізації демократичних реформ та швидшої імплементації

Угоди про асоціацію з ЄС (0,807); поглиблення відносин стратегічного партнерства із Республікою Польща (0,796); поглиблення співробітництва України з НАТО (0,741); розширення співробітництва з країнами Вишеградської групи (Польщею, Чехією, Словаччиною, Угорщиною) як важливий зовнішньополітичний напрям у контексті зміцнення стабільності та безпеки в регіоні Центральної Європи (0,715); розширення співробітництва з Великою Британією, Канадою, Австралією, Японією, Литвою, Латвією, Естонією, Швецією, Румунією, Словаччиною, Молдовою — країнами, яких Україна вважає своїми союзниками на міжнародній арені (0,687).

Другий фактор із внеском 18,7% до сукупної дисперсії утворили наступні заходи: спільна політика безпеки та оборони з країнами Європи, запровадження безвізового режиму, поступова інтеграція економіки України до внутрішнього ринку ЄС, гармонізація законодавства України із законодавством ЄС та створення єдиного нормативного простору в переважній більшості секторів економіки і суспільного життя України (0,778); відновлення територіальної цілісності Української держави в межах міжнародно визнаного державного кордону України, верховенства права на всій її території (0,766); українсько-американське військово-політичне співробітництво в галузі оборони (0,589).

До третього фактору увійшли із внеском 18,2% до накопиченої дисперсії такі компоненти: формування сприятливих політичних передумов, що досягатимуться мирними, заснованими на принципах міжнародного права, засобами (0,755); формування ефективної системи гарантій національної безпеки шляхом побудови нової системи забезпечення національної безпеки, яка спиратиметься на власні військові та економічні можливості (0,622); налагодження відносин з Росією, заснованому на принципах добросусідства, рівноправ'я та взаємної поваги до суверенітету і територіальної цілісності України, за умов повернення Росії у відносинах з Україною в міжнародно-правове поле, виведення російських військових підрозділів з окупованих нею територій України, відшкодування завданих втрат та відновлення територіальної цілісності України (0,588).

На нашу думку, таке впорядкування заходів, які утворюють комплексні фактори впливу на забезпечення ефективної протидії наявним викликам і загрозам дозволяє констатувати, що в першу чергу пріоритетними є заходи спрямовані на Європейську інтеграцію України, співробітництва з країнами ЄС, вступу до НАТО, і в той же час (зміст третього фактору) доволі значущими є заходи налагодження і формування ефективної системи гарантій національної безпеки шляхом побудови нової системи забезпечення національної безпеки, яка спиратиметься на власні військові та економічні можливості, які беззаперечно легше зреалізувати у тісному співробітництві із провідними країнами-партнерами.

Слідуюче питання соціологічного дослідження полягає у визначенні пріоритетних напрямів удосконалення державно-правових механізмів реалізації політики забезпечення національної безпеки України в зовнішньополітичній сфері, до яких запропоновано віднести: набуття додаткових міжнародно-правових гарантій з питань захисту суверенітету, територіальної цілісності

та незалежності України в умовах військової агресії; усебічна організація розгортання та діяльності на території України міжнародної операції з підтримання миру і безпеки (спеціальна поліцейська миротворча місія ООН або Європейського Союзу); імплементація міжнародних проектів і програм з питань забезпечення безпеки і оборони (усі діючі проекти ЕС і США); використання інструментарію Міжнародного Суду ООН для припинення (засудження) військової агресії Російської Федерації проти України.

Достатньо високе значення коефіцієнта конкордації, а саме 0,70000 свідчить про високий рівень узгодженості експертних оцінок з питань даного розділу анкети. Усі чотири напрями достовірно визначеною більшістю респондентів визнано актуальними, про що свідчить відсотковий розподіл негативних і позитивних відповідей, також усі значення Q критерію достовірні на рівні значущості 1,64. Загальна кількість позитивних відповідей за усіма пунктами цього розділу анкети становила 69,3%, а негативних 30,7% із значенням Q критерія 18,749.

Рейтингове ранжування напрямів за пріоритетністю встановив їх наступну впорядкованість: набуття додаткових міжнародно-правових гарантій з питань захисту суверенітету, територіальної цілісності та незалежності України в умовах військової агресії (1 місце в рейтингу, 23,6 бали); імплементація міжнародних проектів і програм з питань забезпечення безпеки і оборони (усі діючі проекти ЕС і США) (2 місце в рейтингу, 19,5 балів); усебічна організація розгортання та діяльності на території України міжнародної операції з підтримання миру і безпеки (спеціальна поліцейська миротворча місія ООН або Європейського Союзу) (3 місце в рейтингу, 19,2 балів); використання інструментарію Міжнародного Суду ООН для припинення (засудження) військової агресії Російської Федерації проти України (4 місце в рейтингу, 18,9 бали).

Також виявлено достовірно значущу кореляційну залежність ("тау Кендалла" = 1,000, $p < 0,05$) між напрямками: усебічна організація розгортання та діяльності на території України міжнародної операції з підтримання миру і безпеки (спеціальна поліцейська миротворча місія ООН або Європейського Союзу) з одного боку та імплементація міжнародних проектів і програм з питань забезпечення безпеки і оборони (усі діючі проекти ЕС і США) з іншого.

Відповідно до значення критерія адекватності вибірки, яке становить 0,779, вона є придатною для проведення факторного аналізу. Результатом проведення факторного аналізу з цього розділу анкети є виявлення одного фактору із сукупною дисперсією 63,4%, і до якого увійшли усі чотири досліджуваних компоненти, які згідно факторних навантажень мають наступну значущість: імплементація міжнародних проектів і програм з питань забезпечення безпеки і оборони (усі діючі проекти ЕС і США) (0,836); використання інструментарію Міжнародного Суду ООН для припинення (засудження) військової агресії Російської Федерації проти України (0,791); набуття додаткових міжнародно-правових гарантій з питань захисту суверенітету, територіальної цілісності та незалежності України в умовах військової агресії (0,785); усебічна організація розгортання та

діяльності на території України міжнародної операції з підтримання миру і безпеки (спеціальна поліцейська миротворча місія ООН або Європейського Союзу) (0,773).

Наступне питання соціологічного дослідження полягає у визначенні змісту пріоритетних шляхів політико-правового механізму формування та реалізації державної політики забезпечення національної безпеки в зовнішньополітичній сфері, до яких віднесено: удосконалення нормативно-правового забезпечення у сфері національної безпеки і оборони держави, її зовнішньополітичної діяльності та проведення комплексної інвентаризації чинних угод і домовленостей у системі забезпечення національної безпеки України; підвищення інституційного рівня політичного діалогу з країнами НАТО та Європейського Союзу з питань упровадження демократичних реформ і забезпечення регіональної безпеки; активізація комунікативних переговорних процесів щодо ключових проблем українсько-російських відносин у контексті геополітичного протистояння; проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи серед громадян України щодо переваг євроатлантичної системи колективної безпеки; формування нової інституційно-правової бази політичного діалогу з країнами СНД, пошук нових форм співробітництва щодо забезпечення стабільності і регіональної безпеки.

Достатнє значення коефіцієнту конкордації Кендалла, яке становить 0,55200 свідчить про задовільну узгодженість висловлених думок експертів за даного розділу анкети. Зокрема відсотковий розподіл негативних та позитивних відповідей свідчить, що за усіма пунктами цього розділу анкети достовірно переважна більшість респондентів надала позитивні відповіді, а загальна кількість позитивних відповідей становила 75,4%, негативних 24,6%, а високе значення Q критерія 29,720 переконливо доводить достовірну більшість позитивних відповідей.

За моделлю рейтингової оцінки і за результатами відсоткового розподілу нами було впорядковано шляхи політико-правового механізму формування та реалізації державної політики у цій сфері за їх пріоритетністю на основі визначених рейтингів, а саме: формування нової інституційно-правової бази політичного діалогу з країнами СНД, пошук нових форм співробітництва щодо забезпечення стабільності і регіональної безпеки (25,9 бали — 1 місце в рейтингу); удосконалення нормативно-правового забезпечення у сфері національної безпеки і оборони держави, її зовнішньополітичної діяльності та проведення комплексної інвентаризації чинних угод і домовленостей у системі забезпечення національної безпеки України (24,3 бали — 2 місце в рейтингу); підвищення інституційного рівня політичного діалогу з країнами НАТО та Європейського Союзу з питань упровадження демократичних реформ і забезпечення регіональної безпеки (19,6 балів — 3 місце в рейтингу). Слід відзначити, що на думку респондентів менш пріоритетним є шлях активізації комунікативних переговорних процесів щодо ключових проблем українсько-російських відносин у контексті геополітичного протистояння (19,0 балів — 5 місце в рейтингу).

Також аналіз кореляційної матриці виявив достовірно значущі та високі корелятивні взаємозв'язки між

шляхами: підвищення інституційного рівня політичного діалогу з країнами НАТО та Європейського Союзу з питань упровадження демократичних реформ і забезпечення регіональної безпеки з одного боку та активізацією комунікативних переговорних процесів щодо ключових проблем українсько-російських відносин у контексті геополітичного протистояння з іншого.

Результати тесту і значення критерія адекватності вибірки ($KMO=0,689$) дозволяють констатувати, що вибірка є придатною для проведення факторного аналізу.

Виокремлено один фактор комплексного впливу на процеси формування та реалізації державної політики забезпечення національної безпеки України в зовнішньополітичній сфері із сукупною пояснюваною дисперсією 50,3%, і до якого увійшли усі досліджувані компоненти із наступними, проранжованими факторними навантаженнями: підвищення інституційного рівня політичного діалогу з країнами НАТО та Європейського Союзу з питань упровадження демократичних реформ і забезпечення регіональної безпеки (0,825); удосконалення нормативно-правового забезпечення у сфері національної безпеки і оборони держави, її зовнішньополітичної діяльності та проведення комплексної інвентаризації чинних угод і домовленостей у системі забезпечення національної безпеки України (0,757); проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи серед громадян України щодо переваг євроатлантичної системи колективної безпеки (0,728); активізація комунікативних переговорних процесів щодо ключових проблем українсько-російських відносин у контексті геополітичного протистояння (0,681); формування нової інституційно-правової бази політичного діалогу з країнами СНД, пошук нових форм співробітництва щодо забезпечення стабільності і регіональної безпеки (0,521).

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи вищенаведене, зазначимо, що проведене соціологічне дослідження та математична обробка отриманих вихідних даних дозволила визначити актуальні проблеми системи державного управління забезпеченням національної безпеки України в зовнішньополітичній сфері, розкрити пріоритетні завдання реалізації державної політики забезпечення національної безпеки і оборони, запропонувати найбільш доцільні заходи протидії викликам та загрозам національній безпеці України в зовнішньополітичній сфері та перспективні шляхи і напрями формування та реалізації державної політики національної безпеки в зовнішньополітичній сфері, встановити вагомі і суттєві взаємозв'язки між досліджуваними показниками та комплексні фактори впливу на окремі складові формування та реалізації державної політики національної безпеки України в зовнішньополітичній сфері.

Література:

1. Кулинич Р. О. Статистична оцінка чинників соціально-економічного розвитку: [навч. посіб.] / Р.О. Кулинич. — К.: Знання, 2007. — 311 с.

2. Бююль А. SPSS: искусство обработки информации. Анализ статистических данных и восстановление скрытых закономерностей / А. Бююль, Ц. Петер.: пер. с нем. — СПб.: ООО "ДиаСофтЮП", 2005 — 608 с.

3. Наследов А.Д. SPSS: компьютерный анализ данных в психологии и социальных науках: [учеб. пособ.] / А.Д. Наследов. — СПб.: Питер, 2005. — 416 с.

4. Вайдлих В. Социодинамика: системный подход к математическому моделированию в социальных науках: [пер. с англ.] / [под ред. Ю.С. Попкова, А.Е. Семечкина]; изд. 2-е. — М.: Едиториал УРСС, 2005. — 480 с.

5. Кобзарь А.И. Прикладная математическая статистика. Для инженеров и научных работников / А.И. Кобзарь. — М.: Физматлит, 2006. — 816 с.

6. Кулинич О.І. Теорія статистики: [підручн.] / О.І. Кулинич, Р.О. Кулинич. — 4-те вид., переробл. і доповн. — К.: Знання, 2009. — 311 с.

7. Статистика для менеджеров с использованием Microsoft Excel: [пер. с англ.]; 4-е изд. — М.: Издательский дом "Вильямс", 2004 — 1312 с.: ил. (парал. тит. англ.).

8. Ядов В.А. Стратегия социологического исследования. Описание, объяснение, понимание социальной реальности / В.А. Ядов [3-е изд., испр.] — М.: Омега-Л, 2007. — 567 с.

9. Сектор безпеки: стан і напрями реформування. URL: <http://www.day.kiev.ua/uk/article/svitovi-diskusiyi/sector-bezpeki-stand-i-napryami-reformuvannya>

10. Стратегія сталого розвитку України — 2020: Офіційний веб-портал Президента України. URL: <http://www.president.gov.ua>

References:

1. Kulinich, R.O. (2007), "Statistical evaluation of factors of socio-economic development" [navchal'ny`j posibny`k], 311 p. Kyiv, Ukraine.

2. Byul, A. (2005), "SPSS: the art of information processing. Analysis of statistical data and restoration of hidden patterns", 608 p. Moscow, Russia.

3. Nasledov, A.D. (2005), "SPSS: Computer Analysis of Data in Psychology and Social Sciences" [uchebnoye posobiye], 416 p. Peter, Russia.

4. Vaydlich, V. (2005), "Sociodynamics: a systematic approach to mathematical modeling in the social sciences", 480 p. Moscow, Russia.

5. Kobzar, A.I. (2006), "Applied mathematical statistics. For engineers and scientists", 816 p. Moscow, Russia.

6. Kulinich, O.I. (2009), "Theory of Statistics" [pidruchnyk], 311 p. Kyiv, Ukraine.

7. Statistics for managers using Microsoft Excel (2004), 1312 p. Moscow, Russia.

8. Yadov, V.A. (2007), "The strategy of sociological research. Description, explanation, understanding of social reality", 567 p. Moscow, Russia.

9. The security sector: the state and directions of reform, available at: <http://www.day.kiev.ua/uk/article/svitovi-diskusiyi/sector-bezpeki-stand-i-napryami-reformuvannya> (Accessed 10 January 2019).

10. Strategy of sustainable development of Ukraine — 2020, available at: <http://www.president.gov.ua> (Accessed 10 January 2019).

Стаття надійшла до редакції 14.01.2019 р.